

RIKSDAGENS SVAR 27/2005 rd

Regeringens proposition med förslag till lagar om rättsgenetisk faderskapsundersökning och om ändring av lagen om faderskap

Ärende

Regeringen har till 2004 års riksmöte överlämnat sin proposition med förslag till lagar om rättsgenetisk faderskapsundersökning och om ändring av lagen om faderskap (RP 56/2004 rd).

Beslut

Nu församlade riksmöte har godkänt följande uttalande:

Riksdagen förutsätter att regeringen utreder vilka problem 7 § 2 mom. i lagen angående införande av lagen om faderskap (701/1975) ger upphov till och att den förelägger riksdagen de lagförslag som eventuellt visar sig vara nödvändiga på grundval av utredningen.

Beredning i utskott

Lagutskottet har i ärendet lämnat sitt betänkande (LaUB 1/2005 rd).

Riksdagen har antagit följande lagar:

Lag

om rättsgenetisk faderskapsundersökning

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 §

Lagens tillämpningsområde

Denna lag tillämpas på rättsgenetiska faderskapsundersökningar.

Med rättsgenetisk faderskapsundersökning (*undersökning*) avses sådan undersökning av människans gener, annat ärftligt DNA eller genprodukter som görs för fastställande eller upphävande av faderskap.

2 §

Initiativ till undersökning

I samband med ett mål om fastställande eller upphävande av faderskap som domstolen behandlar kan den förordna om undersökning, om en part kräver det eller om domstolen i övrigt anser det nödvändigt för att saken skall kunna utredas. Barnatillsyningsmannen kan beställa en undersökning, om villkoren i 11 § i lagen om faderskap (700/1975) är uppfyllda.

3 §

Undersökningsmyndigheter

Undersökningarna utförs av Folkhälsoinstitutet eller institutionen för rättsmedicin vid Helsingfors universitet (*undersökningsmyndighet*).

4 §

Undersökning som gäller barnet, modern och män

Domstolen kan bestämma att en undersökning skall gälla barnet, modern och den man som är part i målet. I ett mål som gäller upphävande av faderskap kan domstolen också bestämma att en undersökning skall utföras beträffande någon annan man, om det utifrån de omständigheter som kommit fram i målet finns skäl att anta att denne är far till barnet.

5 §

Undersökning som gäller försvunna eller avlidna personer

Om det inte går att få kännedom om var en i 4 § avsedd person som skall undersökas befinner sig, kan domstolen bestämma att undersökningen skall göras med hjälp av ett existerande vävnadsprov som tidigare har tagits av honom eller henne eller att man i undersökningen använder uppgifter om personen från en tidigare undersökning.

Om den man eller moder som skall undersökas har avlidit men ännu inte har begravts eller kremerats, kan domstolen bestämma att undersökningen skall göras med hjälp av ett vävnadsprov av den avlidne. Om den avlidne är försvunnen eller inte har kunnat identifieras tillförlitligt eller om den avlidne har begravts eller kremerats, kan domstolen ge ett sådant förordnande som avses i 1 mom.

Domstolen får dock inte med stöd av 1 och 2 mom. förordna om undersökning beträffande modern förrän det har visat sig att man genom att

undersöka barnet och mannen inte får tillräcklig utredning för att avgöra faderskapsfrågan.

6 §

Undersökning som gäller mannens föräldrar

Domstolen kan bestämma att en undersökning skall utföras beträffande mannens båda föräldrar, om de samtycker till det och om mannen har försvunnit eller avlidit och en undersökning inte kan göras på det sätt som sägs i 5 § 1 eller 2 mom.

Om mannens far eller mor har försvunnit eller avlidit tillämpas 5 § 1 och 2 mom., om det inte finns skäl att anta att den försvunna eller avlidna föräldern inte skulle ha samtyckt till undersökningen.

7 §

Undersökning som gäller andra släktingar till mannen

Om det inte kan förordnas att en undersökning skall utföras på det sätt som anges i 4—6 §, kan domstolen bestämma att undersökningen skall gälla den ena av mannens föräldrar eller någon annan av hans släktingar med dennes samtycke.

8 §

Undersökning som gäller släktingar till modern

Bestämmelserna i 6 och 7 § om undersökning av mannens släktingar tillämpas på moderns släktingar, om man inte genom undersökningar som gäller barnet och mannen eller deras släktingar får tillräcklig utredning för att avgöra faderskapsfrågan.

9 §

Att ge och återta samtycke

Intressebevakaren eller någon annan laglig företrädare för den som skall undersökas kan ge sitt samtycke till undersökningen, om den som

skall undersökas inte kan förstå sakens betydelse på grund av ålder, psykisk störning, utvecklingsstörning eller något annat liknande skäl och det inte finns skäl att anta att denne inte skulle ge sitt samtycke till en undersökning, om han eller hon skulle förstå sakens betydelse.

Den som skall undersökas eller, i sådana fall som avses i 1 mom., dennes intressebevakare eller någon annan laglig företrädare kan återta sitt samtycke tills resultatet av undersökningen tillställs domstolen.

10 §

Hörande

Innan domstolen utfärdar ett förordnande om undersökning enligt 4 eller 6—8 § skall den ge parterna i ett mål som gäller fastställande eller upphävande av faderskap och den som skall undersökas tillfälle att bli hörda.

Om undersökningen görs enligt 5 § med hjälp av ett vävnadsprov skall domstolen innan den förordnar om en undersökning ge maken eller maken eller den efterlevande maken eller maken samt arvingarna till den person som provet tagits av eller avses att tas av tillfälle att bli hörda. Om en intressebevakare förordnats för en försvunnen person skall även intressebevakaren ges tillfälle att bli hörd.

11 §

Förordnande om undersökning

Innan domstolen förordnar att en undersökning enligt 6—8 § skall utföras skall den av undersökningsmyndigheten begära ett skriftligt utlåtande om en undersökning främjar utredningen av ärendet och om det i samband med undersökningen kan komma fram omständigheter som gäller den undersöktes egen eller hans eller hennes barns härkomst. Utlåtandet skall delges den som skall undersökas eller i sådana fall som avses i 9 § 1 mom. dennes intressebevakare eller lagliga företrädare.

När domstolen förordnar om undersökning beträffande en levande person, skall domstolen

vid vite ålägga den som skall undersökas att inom en viss tid uppvisa ett intyg på att det prov som behövs har tagits. Om förordnandet gäller ett barn under 15 år, skall vitet föreläggas barnets lagliga företrädare. Vite får inte föreläggas den av vilken prov kan tas enbart med hans eller hennes samtycke.

Intyg om att prov har tagits ges av den läkare som ansvarar för provtagningen.

12 §

Underlåtenhet att iaktta ett förordnande om undersökning

Om den som har förelagts vite enligt 11 § 2 mom. utan laga skäl har låtit bli att iaktta domstolens förordnande om undersökning, kan domstolen döma ut vitet och, om ett prov fortfarande behövs för utredningen av saken, förelägga ett nytt högre vite.

Om det är sannolikt att den som skall undersökas eller dennes lagliga företrädare trots ett vite inte kommer att iaktta det förordnande som avses i 11 § 2 mom., kan domstolen i stället för att förelägga vite bestämma att den som skall undersökas skall hämtas till provtagningen och att provet får tas mot hans eller hennes eller den lagliga företrädarens vilja.

När domstolen har utfärdat ett förordnande enligt 2 mom. skall polisen ge den handräckning som behövs för att hämta den berörde till provtagning och för provtagningen.

13 §

Provtagning

Av levande personer tas blodprov. Om tagande av blodprov kan medföra olägenhet eller fara för den undersöktes hälsa eller om det finns något annat vägande skäl, kan provet tas från munnslemhinna.

I fråga om avlidna tas provet från sådan vävnad som finns att tillgå.

Provet tas av en legitimerad läkare eller en läkare med tillstånd, eller under läkarens direkta

uppsikt av någon annan yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården. Innan provet tas skall läkaren konstatera identiteten i fråga om den som skall undersökas.

14 §

Ny provtagning

Om undersökningen inte kan göras med hjälp av ett prov som tagits enligt 13 § eller om undersökningsresultatet måste bekräftas eller kompletteras innan utlåtande ges, skall undersökningsmyndigheten utan dröjsmål underrätta den domstol som utfärdat förordnandet om undersökning eller den barnatillsyningsman som beställt undersökningen om behovet av ett nytt prov. Om domstolen utfärdar ett nytt förordnande om undersökning skall den sätta ut en tid inom vilken den undersökte skall visa att ett nytt prov har tagits. Förordnanden om undersökning utfärdas och nya prov tas i enlighet med 11 § 2 och 3 mom. samt 12 och 13 §.

15 §

Förstöring av prov

Undersökningsmyndigheten skall förstöra prov som tagits enligt 13 eller 14 § när två år har gått från det undersökningen gjordes.

16 §

Provtagning för en framtida undersökning

På begäran får en legitimerad läkare eller en läkare med tillstånd, eller under läkarens direkta uppsikt någon annan yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården, utan samtycke av den efterlevande maken eller maken och arvingarna ta ett prov av en avliden person för en eventuell undersökning, om den som framställer begäran visar att provtagning kan behövas för fastställande eller upphävande av faderskap. Rätt att framställa begäran har den som enligt lagen om faderskap har rätt att föra talan om fastställande eller upphävande av faderskap.

Ett prov som avses i 1 mom. får förstöras när två år har gått från det att provet togs, om inte det sjukhus, den verksamhetsenhet inom hälso- och sjukvården, den universitetsinstitution eller den yrkesutbildade person inom hälso- och sjukvården som har hand om provet har underrättats om att ett mål som gäller fastställande eller upphävande av faderskap har inletts. Ett prov som har tagits på detta sätt får inte undersökas utan samtycke av den avlidnes efterlevande make eller maka och arvingarna eller utan förordnande av domstol.

17 §

Förbud mot att förstöra prov

Domstolen kan vid vite förbjuda ett sjukhus, en verksamhetsenhet inom hälso- och sjukvården, en universitetsinstitution eller en yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården att förstöra andra prov än de som tagits med stöd av denna lag av en person som avses i 5—8 eller 16 §. Ett sådant förbud kan meddelas på ansökan, om sökanden visar att provet kan behövas för bevisningen i ett sådant mål angående fastställande eller upphävande av faderskap där sökanden är part eller som sökanden har för avsikt att inleda. Ansökan skall omedelbart delges den som förbudet avses gälla. Därefter gäller förbudet temporärt tills domstolen har avgjort ansökningsärendet. Det förbud som domstolen meddelat gäller tills frågan om fastställande eller upphävande av faderskap har avgjorts genom en lagkraftvunnen dom.

Förbudet skall meddelas för viss tid, dock för högst två år. Av särskilda skäl kan domstolen under den tid förbudet gäller på ansökan förlänga det med högst två år.

Har någon rättegång om fastställande eller upphävande av faderskap inte inletts, tillämpas på anhängiggörande och behandling av ärenden som gäller förbud enligt denna paragraf 8 kap. i rättegångsbalken. Ansökan behandlas vid den domstol som skulle vara behörig att behandla den talan om fastställande eller upphävande av faderskap som ansökan gäller.

18 §

Tillämpning av vissa bestämmelser i rättegångsbalken

Vite enligt denna lag föreläggs till ett visst belopp med beaktande av betalningsförmågan hos den som saken gäller. Vitet kan av särskilda skäl dömas ut till ett lägre belopp än vad som förelagts.

När domstolen har bestämt att någon som skall undersökas skall hämtas till provtagning, tillämpas 12 kap. 32 § i rättegångsbalken på betalning och ersättning för kostnaderna för hämtningen.

Besvär över avgöranden som tingsrätten meddelat med stöd av denna lag under en rättegång får anföras särskilt i enlighet med 25 kap. i rättegångsbalken. Besvären skall behandlas i brådska ordning.

19 §

Förskottsbetalning av kostnader för resor och uppehälle

När domstolen bestämt om provtagning av någon annan än en part i ett ärende som gäller fastställande eller upphävande av faderskap, har denne rätt att på begäran få ersättning av statsmedel för de kostnader för resor och uppehälle som är nödvändiga för provtagningen. Domstolen kan förordna att ersättningen skall betalas i förskott om den som skall undersökas begär detta.

Om den som har fått förskott utan laga hinder underlåtit att fullgöra den uppgift för vilken förskottet har betalats, skall domstolen bestämma att förskottet skall krävas tillbaka. Innan domstolen beslutar om återkrav skall den ge den som har fått förskott tillfälle att bli hörd.

På förskottsbetalning med statsmedel av kostnader som avses i 1 mom. gäller i tillämpliga delar vad som föreskrivs i lagen om bestridande av bevisningskostnader med statens medel (666/1972) och i den förordning som utfärdats med stöd av den.

20 §

Betalning av kostnader

Av statsmedel betalas ersättning

1) för provtagning enligt 13 och 14 § samt för givande av intyg enligt 11 § 3 mom.,

2) för undersökning som förordnats av domstolen eller som beställts av barnatillsyningsmannen samt för utlåtande därom,

3) för utlåtande enligt 11 § 1 mom.

21 §

Ersättning för kostnader som betalats

Staten svarar för kostnaderna enligt 19 och 20 §. Domstolen kan likväl ålägga en part att ersätta de kostnader som betalats med statsmedel eller en del av dem, om rättegången uppenbart har varit obefogad eller om den undersökning som utförts eller det utlåtande som inhämtats inte har haft någon betydelse för utredningen av målet och det med hänsyn till omständigheterna kan anses skäligt att kostnaderna skall ersättas.

22 §

Ersättning för ekonomisk förlust

Om domstolen har bestämt att en undersökning skall gälla en sådan man eller en sådan släkting till en man eller till modern som inte är part i rättegången, gäller i fråga om ersättning till den undersökte för ekonomisk förlust i tillämpliga delar vad som i 17 kap. 40 § i rättegångsbalken föreskrivs om ersättning till vittnen.

23 §

Undersökningsmyndighetens rätt att få sekretessbelagda uppgifter

En undersökningsmyndighet har utan hinder av sekretessbestämmelserna rätt att av en annan undersökningsmyndighet få besked om den andra undersökningsmyndigheten har utfört en undersökning som gäller den som skall undersökas samt upplysningar om resultaten av och utlåtan-

det om undersökningen, om detta är nödvändigt för att utföra undersökningen på behörigt sätt.

24 §

Närmare bestämmelser

Genom förordning av statsrådet kan närmare bestämmelser utfärdas om

1) provtagning samt om hur prov skall behandlas och skickas,

2) hur undersökningar skall utföras och vilka uppgifter som skall ingå i det utlåtande som ges med anledning av undersökningen,

3) vilka uppgifter som skall ingå i utlåtanden som avses i 11 § 1 mom.,

4) förfarandet när utlåtanden som avses i 2 och 3 punkten skickas,

5) samarbetet mellan undersökningsmyndigheterna,

6) den ersättning som betalas för provtagning, utfärdande av intyg till den som undersökts och sändande av prov,

7) den ersättning som betalas för utförande av undersökningar, för utlåtanden med anledning av undersökningar och för sändande av sådana utlåtanden samt för utfärdande och sändande av utlåtanden som avses i 11 § 1 mom.,

8) förfarandet vid fakturering av ersättningar som avses i 6 och 7 punkten samt om vilka uppgifter räkningarna skall innehålla,

9) de blanketter som används i verksamheten,

10) övrig verkställighet av lagen.

25 §

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den 20 .

Genom denna lag upphävs lagen av den 5 september 1975 om vissa blodundersökningar och andra undersökningar rörande ärftliga egenskaper (702/1975).

Åtgärder som verkställigheten av lagen förutsätter får vidtas innan lagen träder i kraft.

Lag

om ändring av lagen om faderskap

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen av den 5 september 1975 om faderskap (700/1975) 11 § 2 och 3 mom., 29 § 2 mom., 35 § 2 mom. och 42 § 1 mom., av den 42 § 1 mom. sådant det lyder i lag 351/1980, samt fogas till 11 § ett nytt 4 mom. som följer:

11 §

Anskaffande av medicinska utredningar

Barnatillsyningsmannen skall beställa en sådan rättsgenetisk faderskapsundersökning som avses i 1 § i lagen om rättsgenetisk faderskapsundersökning (/) och som gäller barnet, modern och den man som kan vara far till barnet, om mannen begär undersökning eller om barna-

tillsyningsmannen i övrigt anser att en sådan behövs. Om en undersökning enligt den nämnda lagen kan förordnas att gälla någon annan person än de som avses ovan, kan barnatillsyningsmannen beställa undersökningen om denne anser att skäl därtill föreligger.

En rättsgenetisk faderskapsundersökning kan i samband med utredning av faderskap utföras endast med samtycke av den som avses ge ett prov. Om undersökningen avses gälla en avliden

som inte under sin livstid har samtyckt till en undersökning, krävs samtycke av den avlidnes efterlevande make eller maka och arvingarna.

Om undersökningen avses gälla mannens eller moderns båda föräldrar, endast den ena föräldern eller någon annan släkting än mannens eller moderns föräldrar, gäller i fråga om undersökningen och samtycke till den i tillämpliga delar 6, 7 och 9 § samt 11 § 1 mom. i lagen om rättsgenetisk faderskapsundersökning.

29 §

Återkallande av talan och uteslutande av faderskap

Förs talan om fastställande av faderskap mot flera män, kan domstolen innan frågan om faderskap slutligt avgörs förkasta talan för en eller flera svarandes vidkommande, om det utifrån en rättsgenetisk faderskapsundersökning kan anses bevisat att svaranden inte kan vara barnets far.

35 §

Talerätt

Äkta mannen och modern skall anhängiggöra talan inom två år från barnets födelse.

42 §

Upphävande av erkänt faderskap

Talan om upphävande av erkänt faderskap kan väckas av den man som har erkänt faderskapet eller av modern eller barnet. Mannen och modern skall anhängiggöra talan inom två år efter det att faderskapet har fastställts genom erkännande.

Denna lag träder i kraft den 20 .

I fråga om fall som gäller barn som är födda före lagens ikraftträdande och där tiden för väckande av talan om upphävande av faderskap inte har löpt ut före ikraftträdandet, bestäms den äkta mannens och moderns rätt att väcka talan om upphävande av faderskap enligt 35 § 2 mom. sådant det lydde vid ikraftträdandet. Talan om upphävande av faderskap får dock inte anhängiggöras efter det att två år har gått från ikraftträdandet.

Om faderskapet före lagens ikraftträdande har fastställts genom erkännande och tiden för väckande av talan om upphävande av faderskap inte har löpt ut före ikraftträdandet, bestäms rätten för den man som erkänt faderskapet och för modern att väcka talan om upphävande av faderskap enligt 42 § 1 mom. sådant det lydde vid ikraftträdandet. Talan om upphävande av faderskap får dock inte anhängiggöras efter det att två år har gått från ikraftträdandet.

Helsingfors den 12 april 2005